

Prikaz knjige

Enes Kišević: *ZELENE PIRAMIDE-GREEN PYRAMIDS*, Prometej, Zagreb, 2008., 320 str. (Literarna biblioteka); www.prometej.net

Haiku poezija japanske drevne provincijencije odolijeva stoljećima. Proširila se u moderno vrijeme svijetom, a posebno je značajno mjesto Hrvatske na tom polju. Popularnost zahvaljuje sažetosti, produhovljenosti te jednostavnosti koja je lišena banalnosti.

Čitajući haiku *Enesa Kiševića* prije svega zapažamo i osjećamo njihovo zen *Weltanschauung* ozračje, spontanost, iskrenost subjektivnog iskaza neposrednog dojma. Zen meditacija pravac je u (japanskom) budizmu gdje se meditiranjem nastoji postići djelotvorna životna snaga i najveće samosvladavanje te se na taj

način postiže sjedinjenje s *Buddhom*. No, zen u ovom smislu haikua je mnogo više.

Polazeći od precizne zamjedbe nekog detalja *Enes Kišević* izvlači njegovu općost, njegovu univerzalnost. Poštujući formu haikua, gotovo nikad ne odstupa ni od drugih njegovih principa. Igra prirode i ljudskih osjećaja provijaju kroz ove pjesme. Paradoks poante svakog haikua osvježava trenutak čitatelju, dok ga jednostavnost neobičnog zapažanja može zapanjiti. Klasični haiku rekviziti u ovoj *Enesovoj* poeziji poprimaju novi sjaj. Autor oplemenjuje jezično bogatstvo izvornošću, raritetnim riječima (npr. svićući). Metaforika je također originalna, npr. biser glasa, žumanjak sunca, aure maslina, lim neba. Prisutna je sveopća prožetost prirode, suradnja elemenata, bratstvo bića i pojava:

Utihnuo potok. / Utihnuo slavuja poj - / slušaju cvrčka.

Prigodna, nesvakidašnja, kvalitetna oprema knjige pogađa bit i porijeklo haiku poezije. Izvrsni akvareli *Nenada Opačića* neviđenom tehnikom dočaravaju masline, jedra, trstike, čemprese.

Pjesnik pogađa osjećaje čitatelja iznenađujućim ishodima:

Jedini let / bio mu je pad iz gnijezda: / mrtav ptić.

Igra riječi nikada nije sama sebi svrha

Starajući se / o majci, i sam je već / ostario

a slike koje nam dočarava genuine su i skladne. Naoko nevažan detalj pjesnik uspijeva učiniti zanimljivim ustrojem pjesme. Asocijativnost po sličnosti je osvježavajuća i simpatična (91). Kako je haiku po obliku mala forma (a po značaju velika), tako se i inače u njemu nailazi na mnogo sitnih bića, leptira, pčela, vrapčića, buba-mara, i stvari: latica, cvijet, „mali maslačak“, pahuljice, mušica... Tako ni *Kiševići* haikui, kao po pravilu, nemaju ništa suvišno, lišeni su opterećenosti (banalnih) pridjeva, sadržaja, trivijalnosti, sve po *Krležinim*, *Hemingwayevim* i općim načelima, i „kategoričnim imperativima“ pisanja: neka riječima bude tijesno, a mislimo široko. Autorove su riječi zaista ponovno „prolistalo lišće“, oživljene u pjesmi, s pridodanim mislima, obogaćene kolorom,

saturirane sadržajnošću, lapidarne i koncizne, esencije sentencija. Prirodni su fenomeni često u igri u ovim umilnim trostihovima, tvorevinama uma i srca.

Poglavlja su puna paradoksa:

Gledajuć vijesti o BiH / Europu uznemiri / snijeg na ekranu:

npr. „Smrznuti oblaci“ i „Sakata balerina“. Neki ironijsko-sarkastični izrazi doprinose apsurdnoj intonaciji. Crno-humorni prizvuci zatvorskih i antiratnih tema odišu snagom morbidnijeg pomaka:

Grob nad grobom - / trudna žena na svjež hum / polaže cvijeće,

U staklu mesnice / zrcali se i dama / s buketom ruža.

Tragika rata

Pas bez očiju / djetetu bez nogu / suze liže.

Dva ratnika / kucaju se batrljcima: / Give me five!

gotovo se ničim nije mogla jače izraziti u osam riječi. Važnost prirode čovjeku, a njena narušenost od strane tehnike, ipak je optimistična. Neki dublji metapsihološki enigmatski zakrbuljeni smislovi zahtijevaju ne/svjesni napor, no odgonetač je potom nagrađen. Sukobi suprotstavljenih prirodnih sastavina podsjećaju na *Heraklita* – rat je otac svemu.

Uzalud bura / kuša svoju snagu / na maslinama.

Kratkoća puta do nestanka

Još jedan korak / i putnik će na obzoru / postati put.

maestralno je umjetnički ilustrirana. *Kišević* kao moderan pjesnik u ovom svijetu, ovog trenutka unosi novi rekvizitarij riječi, različit od tradicionalnog: šećerna vuna, bicikl, džamija, semafor, konfete, indigo, tenk, operna diva, tajkun, pirueta, tenda, bombon, dažd, tihak, kunjati, kapetan, primabalerina, sakata, brabonjci...

U tim haikuima ima dramatike i tragike (jedini let ptica – pad iz gnijezda... i dr.), ali i komike (golub „Blagoslovi“ šušir), naše lokalne znamenitosti (paška čipka), pesimizma (urušen u sebe mladić). Nisu izostale ni najveće teme poezije: ljubav, smrt, sloboda... jer nitko nije (pravi) pjesnik ako ih nije uvrstio. Predgovor doajena, barda i nestora naše haiku poezije prof. dr. sci. Vladimira Devidèa dragulj je za sebe.

Od tradicionalnog instrumentarija i armamentarija haiku poezije tu je i neizostavan trešnjin cvijet (inače tema haiku natječaja), zatim odrazi, cvijeće i elementi života Prirode te svakako godišnja doba.

Pomno izabrani, najkvalitetniji među kvalitetnima, haikui našli su se u ovoj zbirci i oni iradiraju ljepotom, istinom i slobodom kao univerzalnim vrednotama. Autorovim očima vrsnog znalca i senzibilnog promatrača otkriva se veličina u malenom, bitno u sitnom, lijepo i zanimljivo čak i u ružnom. Život flore i faune, anorganskog i organskog kao svijet pod mikroskopskim okularom haižina, hauristički se pojavljuje i pred našim raz/umom i srcem u novom svjetlu i ruhu prosijan kroz ultrafilitar autorove *očarane duše*. Pobratimstvo Mjeseca i mraka, zemlje i čovjeka;

Svakim otkosom / kosac se pokloni / zemlji.

koji joj odaje poštovanje, izrečeno je tako suptilno poetski, kao neka od *Van Goghovih* slika

Čim otvoriš oči - / otvorio si knjigu / zemlje i neba.

Autor zaista pjesnički gleda i misli svijet kroz same metafore. Neki haikui fascinantno odjekuju u čitateljevoj osjetilnosti duše, a to je vrhunsko umijeće darovitosti i njegovanosti autorova talenta. Autor izvrsno prikazuje psihologiju životinje (pijetla)

Pijetao / čeprka, čeprka - / pa se kočoperi.

Ponavljanjem riječi, npr. lišće kroz lišće; huće, huće; čeprka, čeprka; šutnja uz šutnju; nazad, nazad; daje ritam, onomatopeju (kiše lišća). Po artistskim uzancama aristotelovski, kao i u slikarstvu, jablan u jesen postaje riblji kostur – ne *mimesis*, nego *poiesis*. Asocijacija iz djetinjstva poslužila je za haiku

Plam svijeće zgasnu, / al uz svjetlost snijega / još vidim čitat.

Autor je svrstao haikue ove kolekcije u šest odvojenih ciklusa raznih poetskih naslova: Knjiga Zemlje i neba, Kruh u pelenama, Cvjetovi u pupoljcima, Aure maslina, Smrznuti oblaci i Sakata balerina. Izvježbano oko municioznog promatrača, pjesnika, glumca, umjetnika transparentno je u svakom haikuu.

Knjiga sadrži 138 probranih haikua; dvojezična je – na engleskom i hrvatskom jeziku, kako je to i uobičajeno u praksi. Prevoditelj – *Marinko Španović* i sam afirmirani haidžin, znao je i umio adekvatno prevesti ove pjesme.

Smisao, znanje i trud izdavača „Prometej“ (Zagreb, Kaptol 25) ogledava se u prekrasnoj, ukusnoj opremi knjige, jedinstvenom formatu i boji, izboru autora, ilustratora, prevoditelja, recenzenata.

Koliko daleko i slobodno ide autorova neobuzdana, ali ipak disciplinirana mašta, dokazuje svaki haiku. Antičkog stvaralačkog starogrčkog uzusa i *lege artis* postupka *meden agan* – ničega previše koji je i kautela haikua, uz poetski latni rez, autor se drži striktno i odmjereno. Stoga su ove pjesme (ne pjesmice!) u smislu *veličine malenih* sazdate jednim epifanijskim dahom preletom *Kairoso* i posjetom muze. *A Bog Enesu daje mahove* (po Njegošu). Kujući svaki haiku kao drevni majstor iz meteorita stvara nehrđajuće, u Svemiru prekaljene haiku mačeve.

I *Janica* je ušla u poeziju na haiku vrata, identična sa zimom. Autor unosi, ne samo osobna imena (*Krist, Janica*), nego i toponime (Pag, BiH). Svaki pjesnikov dojam je oploden-sublimiran onim *his master's touch* – jer što percipirano padne na plodno tlo senzibilnosti ovog poeta impregnira se umjetničkim pečatom maestra. Na putu od, ne bilo kakvog, dojma do vrhunskog haiku izraza sadržaj prolazi kroz tanane labirinte pjesnikove kreativnosti. Svaki pravi haiku ima svoju pozadinu koja neminovno odjekne dušom (nesvjesnim, rekli bi *freudovci*) čitatelja. Tu se krije i ljekovitost haikua, a i dokaz je univerzalnosti čovjeka, kome *zvona zvone*.

Dakle, odavna ustoličeni hrvatski književnik *Enes Kišević* (Bosanska Krupa, 1947.) pjesnik, esejist, recenzent i poznati dramski umjetnik obradovao nas je krajem 2008. novom, velikom zbirkom haikua, a mnogi od njih ući će i u sljedeće antologije!

Dr. sci. Ljubomir Radovančević

PR
DIOGEN pro kultura
<http://diogen.weebly.com>

NE KOPIRATI